

Pääkirjoitus

Osallistuva sosiologia

Olli Pyyhtinen ja Outi Koskinen

Juuri päättynyt Yhdysvaltain presidentinvaalikilpa sekä Britannian kesäinen EU-kansanäänestys saivat monet politiikan asiantuntijat puhumaan ”totuudenjälkeisestä politiikasta” (*post-truth politics*). Käsitteellä tarkoitetaan, että nykypolitiikassa tosiasioilla ei ole niin väliä – äänekkäin mielipide voittaa.

Termi kuvaa pohjimmiltaan myös tutkimustiedon väheksymistä politiikanteossa. Esimerkiksi Suomen nykyhallituksen ylimielinen, vähättelevä ja jopa vihamielinen suhtautuminen tieteeseen on kuohuttanut tieteentekijöitä. Yhdysvalloissa Donald Trump on puolestaan syyttänyt ilmastomuutosta kiinalaisten salajuoneksi yhdysvaltalaisista teollisuutta vastaan – siitä huolimatta, että tiedeyhteisö on pitkälti yksimielinen ilmastomuutoksesta ja uhkaavasta ekologisesta katastrofista. Ilmastomuutoksen kieltäjiä löytyy myös suomalaisista poliitikoista. Samalla logiikalla kuin piirroshahmo Homer Simpson, jonka tokaisu ”Faktat! Niillä nyt voi perustella mitä tahansa!” on muuttunut totuudenjälkeisestä politiikasta puhuttaessa eräänlaiseksi lentäväksi lauseeksi, julisti Timo Soini vuonna 2009 ”plokissaan”: ”Ilmastomuutos kelpaa mihin vain.”

Politiikan totuudenjälkeisyys ei ole kuitenkaan mikään uusi asia. *Politiikka*-lehden päätoimittaja Paul-Erik Korvela muistuttaa osuvasti, että ”poliittisessa retoriikassa asioiden esittäminen parhain päin tai tapahtumien ja faktojen spinnaaminen itselle edulliseen muotoon on ollut olennainen osa koko toimintaa jo antiikista lähtien”.

Tutkijat eivät myöskään voi pakottaa poliittisia päättäjiä lukemaan julkaisujaan, ottamaan asioista selvää ja nojautumaan faktoihin. Voimme vain koettaa edistää sitä, että tutkimustieto löytää paremmin käyttäjänsä. Ja tässä on edelleen paljon parannettavaa. Singaporessa julkaistava *The Straits Times* julkaisi viime vuoden huhtikuussa mielipidepalstallaan aiheeseen pureutuvan kirjoituksen ”Prof, no one is reading you”. Tekstin kirjoittajat Asit K. Biswas ja Julian Kirchherr harmittelevat, että vaikka professorit kuuluvat maailman johtaviin ajattelijoihin, joilla on laajaa ja perusteellista asiantuntemusta yhteiskunnallisista asioista, heidän näkemyksensä eivät useinkaan pääse kuuluviin päätöksenteossa tai politiikan linjauksia tehtäessä.

Tämä johtuu Biswasin ja Kirchherrin mukaan osin siitä, että tutkijat ovat melko vastahakoisia

osallistumaan yhteiskunnallisiin debatteihin ja ehdottamaan keinoja yhteiskunnallisten ongelmien ratkaisemiseksi. Kun 1930- ja 1940-luvuilla 20 prosenttia esimerkiksi *The American Political Science Review* -aikakauslehdessä julkaistuista artikkeleista tarjosi politiikkasuosituksia, nykyään osuus on vähentynyt 0,3 prosenttiin. *Sociologian* numerossa 3/16 julkaistussa artikkelissaan Johanna Hokka teki samansuuntaisen havainnon suomalaisen sosiologian kentästä käyttämällä aineistona suomalaisten sosiologian professoreiden haastatteluja vuosilta 1979–1981 ja 2012–2014. Myöhemmässä haastatteluaineistossa professorit arvottavat kentän Hokan mukaan niin, ettei aktiiviselle yhteiskunnalliselle osallistumiselle jää tilaa, kun tavoitteena on tuottaa kansainväliset laatukriteerit täyttäviä vertaisarvioituja julkaisuja ja kilpailukykyistä huippututkimusta. Poliittisesti kantaa ottavaa tutkimusta ja suurelle yleisölle kirjoittamista ei pidetty ”oikeana” ja ”vakavasti otettavana” tieteen tekemisenä.

Muiksi syiksi tutkijoiden vähäiseen näkyvyyteen yhteiskunnallisessa ja poliittisessa keskustelussa Biswas ja Kirchherr esittävät ensinnäkin tutkimustiedon yltärintoutta. Maailmassa julkaistaan vuosittain yhteensä noin 1,5 miljoonaa tieteellistä vertaisarvioitua artikkelia, ja esimerkiksi yhteiskuntatieteissä 32 prosenttiin julkaistuista artikkeleista ei viitata kertaakaan. Toiseksi monet journaaliartikkeleista ovat maksumuurien takana hankalasti saatavilla. Kolmantena tekijänä kirjoittajat mainitsevat tieteellisten julkaisujen vaikeaselkoisuuden ja liiallisen pituuden.

Biswas ja Kirchherr ehdottavatkin, että jos tutkijat haluavat todella vaikuttaa yhteiskuntaan, heidän on kirjoitettava puheenvuoroja populaarimediaan. He tosin tiedostavat, että tämän laajamittaisempi toteutuminen edellyttäisi akateemisten meriittien jakamisen uudelleenorganisointia. Niin kauan kuin esimerkiksi yliopistollisten opetustehtävien täytössä painoarvo on arvostetuissa tieteellisissä

aikakauslehdissä julkaistuilla artikkeleilla, tutkijoiden on keskityttävä työssään vertaisarvioitujen tiedejulkaisujen tehtäilyyn riippumatta siitä, luokeeko niitä kukaan.

Kirjoittajien pääviesti ulkoakateemisten yleisöjen tavoittamisesta on tärkeä. Tiedettä ei (pidä) tehdä vain tiedeyhteisölle. Biswas ja Kirchherr kuitenkin ymmärtävät tieteen tekijän julkisen roolin lopulta varsin perinteisellä tavalla: osallistuva tutkija on lehtiin kirjoitteleva professori (sic), joka lähinnä virittää keskustelua sen sijaan, että olisi suoraan kontaktissa yleisöjensä kanssa. Niin Michael Burawoy ajatuksellaan orgaanisesta julkisesta sosiologiasta kuin Juha Suoranta ja Sanna Ryyänen kirjassaan *Taisteleva tutkimus* kuitenkin korostavat kirjoittamisen ja julkaisemisen lisäksi tutkijan aktiivisempaa osallistumista yhteisössä, kaksisuuntaista valistussuhdetta ja erilaisia yhteistoiminnan muotoja. Suorantaa ja Ryyänistä lainaten tarvitaan ”yhteiskuntaa oikeudenmukaiseksi ja yhdenvertaiseksi muuttavaa tutkimusta, jossa tutkija panee likoon itsensä muutenkin kuin akateemisessa kilpailussa”.

Lisäksi ei ole mitenkään annettua, että yhteiskunnallisen vaikuttamisen tulisi tapahtua nimenomaan tarjoamalla tutkimustietoa poliittiseen päätöksenteon tai yhteiskunnallisen suunnittelun palvelukseen. Professori Pertti Alasuutari on todennut osuvasti, että sosiologia ei ole senkaltaisen tiede, jonka ensisijaisena tehtävänä olisi tuottaa valtiolle ja valtaapitäville käyttökelpoista, luotettavaa ja hyödyllistä tietoa suunnittelun ja politiikan tarpeisiin, vaan sosiologia avaa uusia, odottamattomia ja epämieluisiakin perusteltuja näkökulmia yhteiskunnallisiin ilmiöihin. Vastavasti antropologi Tim Ingold näkee antropologian eteenpäin katsovana, uudistavana ajattelun kriittisenä työnä: antropologia on kriittistä ihmiselämän edellytysten ja kykyjen tarkastelua ja sen luottamista, millaisia voisimme maailmassa olevina ihmisinä olla ja mitä maailma voisi olla meille.

Antropologi ja *Occupy Wall Street*-liikkeen hovi-intellektuelli David Graeber menee vielä pidemmälle. Pamfletissaan *Fragments of an Anarchist Anthropology* hän hahmottelee anarkistisen antropologian ääriviivoja. Se ei olisi niinkään teoria kuin asenne tai pikemminkin tapa järjestää sosiaaliset suhteet niin, että maailmasta tulisi eletävämpi.

Myöskään kuva tieteellisten artikkelien vaikeaselkoisuudesta ja tavoittamattomuudesta ei ole yhtä synkkä kuin jollaisena Biswas ja Kirchherrs maalaavat. Esimerkiksi toimittajat tuntuvat löytävän *Sociologian* artikkelit oikein hyvin ja osaavan arvioida niitä kriittisesti. Lisäksi lehden blogissa julkaistavat, lehdessä ilmestyneihin tutkimusartikkeleihin perustuvat yleistajuiset ja lyhyehköt blogitekstit ovat kirjoittajille hyvä tilaisuus laajentaa lukijakuntaansa: parhaimmillaan blogikirjoitukset ovat tavoittaneet tuhatkunta lukijaa. Toivoaksemme tekstit saavat ainakin jotkut tiedeyhteisöön kuulumattomat lukijat kiinnostumaan myös itse artikkelista ja yleisemmin sosiologiasta.

Käsillä olevassa vuoden viimeisessä *Sociologian* numerossa julkaistavat artikkelit osallistuvat hyvin eksplisiittisesti yhteiskunnalliseen keskusteluun. Kirjoitukset luotaavat eri näkökulmista vallan prosesseja sekä erilaisiin poliittisiin tai politisoituneisiin toimijapositioneihin ja oikeudenmukaisuuteen liittyviä kysymyksiä.

Juha Herkman tutkii artikkelissaan populistiskandaaleja analysoimalla kahden perussuomalaisen kansanedustajan (Jussi Halla-ahon ja Olli Immosen) aikaansaamia kohuja. Herkman löytää skandaalien yleistymisen taustalta nyky-yhteiskunnassa vallitsevan arvoriitidin konservatiivisten ja liberaalidemokraattisten arvojen välillä, mikä ilmenee muun muassa populistipoliitikoiden kohulausuntojen ja median välisessä dynamiikassa.

Anna Elomäki, Johanna Kantola, Anu Koivunen ja Hanna Ylöstalo puolestaan hahmottavat artikkelissaan poliittisen järjestelmän muutoksia sukupuolten välisen tasa-arvon näkökulmasta. He jäljittävät feministisen vastarinnan uusia muotoja ja sen kietoutumista yhteen akateemisen asiantuntijuuden kanssa uusliberaalia hallintaa soveltavassa strategisessa valtiossa, aineistonaan vuoden 2015 hallitusohjelmalta vaadittu sukupuolivaikutusten arviointi ja sen liikkeelle laittamat prosessit.

Anna-Kaisa Kuusisto-Arposen artikkeli myötätunnon politiikasta taas käsittelee yksintulleiden maahanmuuttajanuorten arjen poliittisuutta sekä näiden nuorten tutkimiseen liittyviä metodologisia kysymyksiä. Kuusisto-Arponen kartoittaa myötätunnon politiikan potentiaalia luottamuksellisen, kunnioittavan tutkimussuhteen rakentamisessa sekä sen käyttömahdollisuuksia yhteiskunnallisiin epäkohtiin puututtaessa.

Lehden numerosta tuli siten miltei puolivahingossa ja suunnittelematta eräänlainen poliittisen sosiologian teemanumero. Uskomme, että numero myös puolustaa tiedelehtien paikkaa yhteiskunnallisen keskustelun ja osallistumisen kanavana.